

Između Europe i Balkana: Hrvatski kulturni identitet kroz oči dvije mlade hrvatske generacije

Tanja Vučković Juroš

tvuckovi@indiana.edu

Dept. of Sociology, Indiana University / Katedra za socijalnu politiku
Studijskog centra socijalnog rada, Zagreb

Nacionalni kongres HSD-a, 08.04.2011.

Pitanje

☞ Konstrukcija hrvatskog kulturnog identiteta

☞ 20-godišnji projekt izgradnje nacije (*nation-building*) omeđen izlaskom iz Jugoslavije i budućim ulaskom u EU

☞ Mladi/nove hrvatske generacije kao nosioci hrvatskog kulturnog identiteta

Metoda

∞ Dubinski intervjui s dvije mlade hrvatske generacije

- 1) Tranzicijska generacija (r. 1978.-81.)
- 2) Postkomunistička generacija (r. 1989.-91.)

∞ Uzorkovanje maksimalne varijacije (N = 72)

∞ generacija (2), obrazovanje (2), regija (3)

N: TRgen/PCgen (N = 72)		obrazovanje:	
		fakultet/viša škola	strukovno/bez faksa/više škole
regija(većina djetinjstva i adolescencije):	~SZ Hrvatska, Istra i Primorje ⁱ	6/6	6/6
	~I & dijelovi središnje Hrvatske ⁱⁱ	6/6	6/6
	~J Hrvatska i Lika ⁱⁱⁱ	6/6	6/6

ⁱ Zagreb i okolica (13), Krapinsko-zagorska (5), Varažinska (1), okolica Bjelovara (3), Rijeka (2)

ⁱⁱ Sisačko-moslav (2), Virovitičko-podrav (3), Požeško-slavonska (1), Brodsko-posavska (7), Osječko-baranjska (1), Vukovarsko-srijemska (9)

ⁱⁱⁱ Lika (4), Zадarska (5), Šibensko-krninska (6), Splitsko-dalmatinska (3), Dubrovačko-neretvanska (5)

Kulturni identitet

☞ Tip kolektivnog identiteta

☞ Temelj: percipirane zajedničke kulturne specifičnosti

☞ 2 dimenzije:

1) POZITIVNA IDENTIFIKACIJA

☞ Proces kognitivne i emocionalne identifikacije dovodi do „MI” osjećaja; konstrukcija značenja o tome što „nas” čini (Cohen 1993, Nagel 1994, Mellucci 1995, Cerulo 1997, Brubaker & Cooper 2000)

2) NEGATIVNA IDENTIFIKACIJA

☞ Identifikacija putem razlikovanja / stvaranja granica, konstrukcija značenja o tome što „mi nismo” (Tajfel & Turner 1986, Nagel 1994, Brown 2000, Lamont & Molnar 2002)

Operacionalizacija dimenzija hrvatskog kulturnog identiteta

- ❧ Kognitivna identifikacija
  - ❧ Presentacija „prema van”
  - ❧ Katoličanstvo kao element kulturnog identiteta

- ❧ Emocionalna identifikacija
  - ❧ Osjećaji ponosa & srama vezani uz „hrvatstvo”

- ❧ Konstruiranje granica
  - ❧ Sličnosti & kriteriji sličnosti/razlika
  - ❧ Odnos spram Balkana

Prezentacija „prema van” (I)

☞ *Dominantna* (pogotovo kod PK gen):

☞ **Borba za nezavisnost / vlastitu državu**

ALI:

☞ Izborena nezavisnost ugrožena EU-om

☞ Nezavisnost pozitivna, ali sve drugo loše

☞ Domovinski rat

Prezentacija „prema van“ (II)

☞ *Narativi o hrvatskoj prošlosti:*

- ☞ **Povijest okupacije /strane vlasti** (PK gen!)
- ☞ Dolazak Hrvata / Od stoljeća sedmog
- ☞ Narodni vladari (knezovi, Tomislav) (samo PK gen)
- ☞ Unija s Ugarskom (samo PK gen)
- ☞ Predziđe kršćanstva / borba protiv Turaka (samo PK gen)
- ☞ Stvaranje unije Slavena / dio Jugoslavije

Prezentacija „prema van“ (III)

☞ *Evaluacije hrvatske prošlosti:*

☞ Složena, kompleksna povijest

☞ Duga / duga i slavna / bogata povijest

☞ Ratnička / turbulentna povijest

☞ Povijest nesložnosti, loši povijesni izbori/odluke

Prezentacija „prema van“ (IV)

- ❧ Hrvatska priroda / ljepota Hrvatske
- ❧ Bogato kulturno nasljeđe
- ❧ Sport
- ❧ Gostoljubivost Hrvata
- ❧ Regionalna raznolikost
- ❧ Sjecište kultura

Prezentacija prema van: Jugoslavija

Tranzicijska gen

- ☞ **Dobar ili bolji život**
- ☞ Dječja sjećanja
(recitacije, slavlja,
pioniri...)
- ☞ Drugačija od Željezne
zavjese, jednakost
- ☞ Inflacija, centralizacija,
umjetna tvorevina

Postkomunistička gen

- ☞ **Dobar ili bolji život**
prema pričanju starijih
- ☞ Podijeljeni stavovi
- ☞ Puno veći naglasak na
Titu (pozitivan),
jednakost
- ☞ **Eksploatacija,**
podređenost Hrvatske,
nacionalne
nejednakosti, srpska
prevlast, umjetna
tvorevina, represija

Katolicizam kao element hrvatskog kulturnog identiteta (I)

☞ *Važnost katolicizma*

☞ Identificira Hrvate

☞ Većina Hrvata su katolici

☞ Dio tradicije / kulture

☞ Za donošenje kulture Hrvatima

☞ Za održanje kulture & identiteta

Katolicizam kao element hrvatskog kulturnog identiteta (II)

☞ *Problematicnost katolicizma kao elementa kulturnog identiteta:*

☞ Institucija Katoličke crkve je previše utjecajna / previše se miješa

☞ Katolicizam je osobna stvar

☞ Hrvatski katolicizam je deklarativan / oportunistički stav

Ponos (I)

☞ *Dominantne perspektive:*

☞ Nezavisnost / Domovinski rat

☞ Priroda / ljepota Hrvatske

☞ Kulturno nasljeđe

☞ Općenit ponos bivanja Hrvatom/icom

☞ Sport

Ponos (II)

 Rjeđe:

 Gostoprimstvo / dobrota hrvatskog naroda

 Religija, inventivnost, primanje u međunarodne asocijacije, dijaspora

Ponos (III)

Tranzicijska gen

- ☞ Relativizacija ponosa:
  - ☞ Priroda/ljepota nije nije hrvatski doprinos
  - ☞ Nacionalnost je slučajna
  - ☞ Opreznost prema nacionalizmu
  - ☞ Slabo nacionalno identificiranje
  - ☞ Razočaranje / gubitak ponosa

Postkomunistička gen

- ☞ Naglašavanje ideje velike/ slavne prošlosti:
  - ☞ **Snažni ratnici/vojnici kroz povijest**
  - ☞ Uvijek u obrani svojeg, nikad u agresiji
  - ☞ Borba za slobodu, uključivši i NDH
  - ☞ Antifašizam
  - ☞ Povijesne ličnosti

☞ Još uvijek van EU-a

Sram (I)

- ☞ **Sram ni o čemu** (PK gen!)
- ☞ Sram vezan uz sadašnju situaciju (korupciju, političare, vlast...)

- ☞ Neki aspekti Domovinskog rata
- ☞ NDH / ustaše
- ☞ Netolerantnost Hrvata, huliganizam, pasivnost, malograđanština, konzervativizam, jal (TR gen!)

Sram (II)

❧ *Prisutno samo kod PK gen:*

❧ Povijesna perspektiva:

❧ Previše dugo trebalo do nezavisnosti

❧ Uvijek se traži nekog da nas spasi

❧ Nesložnost onemogućila da se ranije riješimo svih opresora

❧ Predaje i prodaje hrvatskih teritorija

Kome smo (nismo) slični & zašto (I)

☞ *Dominantno:*

☞ **Narodima bivše Jugoslavije / regije**

☞ mentalitet/temperament, jezik,
običaji/kultura, zajednička povijest

☞ **Pogotovo Bosancima i Srbima**

☞ Bosanci: velikodušni, gostoljubivi, impulzivni,
miroljubivi

☞ **Ne uvijek Slovencima**

☞ hladni, sami se distanciraju; tolerantniji

☞ **Ponekad i ostalim Balkancima**

Kome smo (nismo) slični & zašto (II)

☞ Ircima i Škotima

☞ Katolicizam i hedonizam (samo Irci)

☞ Borba za nezavisnost & emigracija

☞ Srednjoeuropskim Slavenima (Česi, Slovaci, Poljaci)

☞ Katolicizam

☞ Miroljubivost, donekle jezik

Kome smo (nismo) slični & zašto (III)

☞ *Rjeđe (ponašanje / mentalitet / običaji):*

☞ Ostalim susjedima: Austrijancima,
Mađarima, Talijanima

☞ Nijemcima

☞ Pojedinačni narodi s kojima su kazivači
imali dodira: Španjolci, Portugalci,
Meksikanci, Kanadani, Kinezi...

☞ Nikome! Hrvati su specifični

Odnos spram Balkana: Negativna evaluacija

❧ *Balkanizam kao specifičan mentalitet / ponašanje:*

❧ **Primitivnost / neciviliziranost**

❧ **Zaostalost / nerazvijenost**

❧ **Agresivnost, konfliktnost, netolerantnost**

❧ **Bezvlade, kriminal, kaos**

❧ **Fatalizam, ovisnost, posezanje za lakim rješenjima**

Tri odnosa spram negativne evaluacije (I)

1. *Prihvaćanje identifikacije*

☞ da, Balkanci smo & takvi smo

2. *Distanciranje*

a) Donekle, ali nismo poput Bosne/Srbije/Crne Gore/onih dolje

b) Ne, iako se neki ponašaju tako (to je individualna karakteristika)

c) Ne, mi smo napredniji

d) Ne, to je više vezano uz Istok/Islam, mi smo Zapad/Srednja Europa/branitelji kršćanstva

Tri odnosa spram negativne evaluacije (II)

3. *Odbijanje stigme & re-evaluacija balkanskog identiteta kao pozitivnog*

☞ Znati kako se zabavljati

☞ Otvorenost

☞ Neograničenost pravilima

☞ Opuštenost / manja uštogljenost (od Europljana)

Preostale perspektive Balkana

❧ *Neutralna*

- ❧ Ni dobro ni loše, nešto što samo jest
- ❧ Specifična kultura, specifični običaji

❧ *Dualitet*

- ❧ I dobro i loše
- ❧ I najkrvoločniji i najtopliji ljudi

❧ *Zbunjenost, nejasnost (PK gen!)*

Zaključak

- ☞ Glavni aspekti hrvatskog kulturnog identiteta kod dvije mlade generacije:
  - ☞ Nezavisnost/oslobađanje, ljepota, kultura, sport, katoličanstvo kao većinsko/tradicijsko obilježje
  - ☞ Slavna prošlost (više kod PK gen)
  - ☞ Djelomični neuspjeh javnih ("od-gore") narativa distanciranja od Jugoslavije & Balkana
  - ☞ Unutarnje proturječnosti odnosa prema Europi

Hvala na pažnji!

tvuckovi@indiana.edu

REFERENCE:

- Brown, Rupert. 2000. "Social Identity Theory: past achievements, current problems and future challenges." *European Journal of Social Psychology* 30: 745-778
- Brubaker, Rogers and Frederick Cooper. 2000. "Beyond Identity." *Theory and Society* 29:1-47.
- Cerulo, Karen A. 1997. "Identity Construction: New Issues, New Directions." *Annual Review of Sociology* 23:385-409.
- Cohen, Anthony P. 1993. "Culture as Identity: An Anthropologist's View." *New Literary History* 24:195-209.
- Eisenstadt, Shmuel Noah and Bernard Giesen. 1995. "The Construction of Collective Identity." *Archives européennes de sociologie* 36:72-10
- Lamont, Michèle and Virág Molnar. 2002. "The Study of Boundaries in Social Sciences." *Annual Review of Sociology* 28:167-195.
- Melucci, Alberto. 1995. "The Process of Collective Identity." Pp. 41-63 in *Social Movements and Culture*, vol. 4, edited by H. Johnston and B. Klandermans.
- Nagel, Joane. 1994. "Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture." *Social Problems* 41:152-176.
- Tajfel, Henry and John C. Turner. 1986. "The social identity theory of intergroup behavior." In *Psychology of Intergroup Relations*, edited by S. Worchel and L. W. Austin, Chicago: Nelson-Hall
- Stets, Jan E. and Peter J. Burke. 2000. "Identity Theory and Social Identity Theory." *Social Psychology Quarterly* 63:224-237.